

Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD), I/1 (2012), 139-160

SİVAS ÖĞRETMEN KOLEJİ

Özgür YILDIZ*

Özet

Sivas XIX. yüzyılın sonunda Amerikan misyonierleri için bir cazibe merkezi olmuştur. Özellikle Ermeni nüfus üzerinde faaliyet gösteren Amerikalı misyonierler Sivas'ta gayrimüslim Ermenileri Protestanlaştırmak ve Hıristiyanlığın ilkelerini yaymak için eğitim faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Sivas'ta 1880 yılında eğitim faaliyetlerine başlayan misyonierler, bölgedeki kızları ve erkekleri eğitmişlerdir. Sivas'ta Amerikan misyonierlerinin eğitimdeki genel amacı öğretmen olarak çalışacak bireyler yetiştirmektir. Bu gaye için 1912 yılında Sivas Öğretmen Koleji kurulmuştur. Öğretmen okulunun eğitim hayatı yaşanan savaşlar nedeniyle kısa sürmüştür. I. Cihan Harbinin başlaması ve Ermeni tehciri gibi nedenlerle okul 1915 yılında kapatılmıştır. Bu Araştırma Amerikan Arşiv belgeleri aracılığıyla Sivas Öğretmen Koleji'nin tarihi gelişimi hakkında kısa bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sivas Öğretmen Koleji, Ermeni, Amerika.

Sivas Teachers College

Abstract

Sivas became a centre of attraction for American missionaries at the end of the XIXth century. The American missionaries who aimed at non-Muslim Armenian population tried to convert these

* Yrd. Doç. Dr. Özgür Yıldız; Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, OSA Tarih Ana Bilim Dalı.

non-Muslim Armenians into Protestants and spread the principles of Christianity. the missionaries who started to work in Sivas in 1880 educated girls and boys in the region. The general aim of these American missionaries in education is to educate individuals who would work as teachers. To this end Sivas Teacher College was founded in 1912. The education life of this school was too short to the wars that were experienced in the world. This school was closed due to the outbreak of World War I and Armenian deportation. This article aims to give short information about the historical development of Sivas Teacher College upon investigation of the documents obtained from the American archives.

Key Words: Sivas Teachers College, Armenian, America.

1- Giriş

Amerikan misyoner teşkilatı olarak kurulan Board Teşkilatı¹ Sivas'ta eğitim faaliyetleriyle ön plana çıkmıştır. 1880 yılında başlayan eğitim faaliyetleri 1915 yılına kadar gelişerek devam etmiştir. Ele aldığımız 1880-1915 dönemi Amerikan misyoner faaliyetlerinin tüm Anadolu'da etkili olduğu bir dönemdir.

1880'li yıllarda Osmanlı Devleti'nin başında II. Abdülhamid (Saltanatı:1876-1909) bulunmaktaydı. Şark meselesinin üst boyuta geldiği ve hissedildiği bir dönemde Osmanlı Devleti büyük tehlikeler ile karşı karşıyaydı. Bu dönemde Rusya, İngiltere, Prusya, İtalya şark meselesinin birinci derece amili idi. XX. yüzyılın başında ise Amerika Birleşik Devletleri bu meselede etkin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.²

---

1 Amerikan Board Teşkilatı; Amerikan Protestan Misyonerlerinin dünya çapında faaliyetlerini yürüten bir misyoner örgütüdür. Ayrıntılı bilgi için bkz; Uygur Kocabaşoğlu, **Anadolu'daki Amerika**, Ankara 2000, Gülbadi Alan, **Amerikan Board'un Merzifondaki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji**, Ankara 2008, Özgür Yıldız, **Misyonerlik ve Amerikan Board Teşkilatı**, İstanbul 2009, Erdal Açıkşes, **Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri**, Ankara 2003. ve Çağrı Erhan, **Türk Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, Ankara 2001.

2 Abdullah Gündoğdu; **Yusuf Akçura'ya Göre Büyük Güçler ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı**, İstanbul 2010, s. 31.

Osmanlı Devleti büyük güçler arasında II. Abdülhamid'in sürdürmüş olduğu politika ile ayakta kalmaya çalışıyordu. İç ve dış politika, azınlıklar ve onlara verilen imtiyazlar nedeniyle sıkıntılara neden olmaktaydı. Amerikan misyoneri ve diğer misyoner örgütleri de bu sıkıntılı dönemde fayda çıkarmak amacındaydı. Ülke gerilemeye giderken misyoner örgütleri ve faaliyetleri büyüyordu.

2- 1880-1909 Yılları Arasında Sivas'ta Amerikalı Misyonerlerin Eğitim Faaliyetleri

Amerikan misyoner okullarının genelde kurucuları ve okul idarecileri Amerikan Misyonerlerinden oluşmaktadır. 1880 yılında Dr. Henry T. Perry Sivas Erkek Okulu'nu kurmuştur.³ Misyoner kayıtlarında okul Sivas Normal Okulu (Sivas Normal School) olarak adlandırılmaktadır.⁴ İncelediğimiz bu okul Sivas'ta kurulan kız okulu ile birlikte Amerikan misyonerlerinin öğretmen yetiştiren bir kurumu haline gelmiş ve sonuçta Sivas Öğretmen Koleji adını almıştır.

Misyoner Perry'den sonra 1900 yılında Ernest C. Partridge Normal Okul'un müdürü olmuştur.⁵ Partridge, Sivas'ta eğitim faaliyetlerini yürütmüş ve raporlar düzenleyerek bu faaliyetler hakkında Amerikan Protestan misyonerlerinin merkezi olan Boston'ı bilgilendirmiştir. Diğer Amerikan misyoner okullarında olduğu gibi bu okulla ilgili faaliyetleri de ilgili misyonerin yazılılarından öğrenmekteyiz.

Sivas Normal Okulu'nun 1901 yılındaki planı incelediğinde⁶ eğitim faaliyetlerinin yan yana olan üç okulda yürütüldüğünü görmekteyiz. 1901 yılında

3 Frank Andrews Stone, **Academies for Anatolia**, London 1984, s. 92.

4 Okul ile ilgili bilgiler ve belgeler sınırlıdır. Amerikan okulları ile ilgili araştırma yapan araştırmacılar sadece konuyu satır aralarında geçirtmişlerdir. Sınırlı bilgi ve belgelere rağmen, elde ettiğimiz arşiv belgeleri bir kronolojik esasa göre sıralanarak ilgili yıllardaki okul faaliyetleri, öğrenci sayıları ve okulda çalışanlar hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

5 Frank Andrews Stone, **Academies for Anatolia**, London 1984, s. 92.

6 Bkz, **Ek 1**; Sivas Normal School Plan.

bu okullarda 432 öğrenci eğitim almaktadır. Normal Okul'da 80 (bunların 13 ü yatılı), orta kısımda 100, ilkokul kısmında 100 çocuk ve 129 çocuk da şapelin⁷ altındaki 3 odada eğitim almaktadır.⁸ Amerikan okullarının genel özelliği okulların bir kilise veya şapel etrafında örgütlenmesidir. İncelenen birçok belgede bu özellik ortaya çıkmaktadır. Okulların misyoner okulu olarak kurulmaları ve bu amacı gütmelerinden dolayı bu oldukça doğal bir olaydır.⁹

Sivas misyoneri okulun şartlarının geliştirilmesi için diğer istasyonlardaki misyonerlerle işbirliğine girmektedir. 18 Eylül 1903'de Ernest R. Partidge, Merzifon ve Kayseri'deki Protestanların erkek okulunun şartlarının geliştirebilmek için; okulun salonu genişletilmiş ve 100 öğrencinin eğitim alabileceği bir salon haline geliştirilmiştir. Kütüphane ve diğer odalarla ilgili sıkıntıları çözmek için de işbirliği faaliyetlerini sürdürmektedir.¹⁰ Bu şekildeki işbirliği faaliyetleri Amerikan okullarında sıkça görülmektedir. Teşkilatın ana amacı kurumun başarısı ile istasyonun başarısı, istasyonun başarısı ile de tüm misyonun başarısı şeklinde özetlenebilir.

Amerikan Board Teşkilatı, Sivas'ta büyük çoğunluğu Ermeni öğrencilerden oluşan öğrencilere eğitim vermektedir. Bu eğitim onların ileriki yıllarda Protestanlığa hizmet eden bireyler olmasını sağlamak amacıyla yöneliktir. 1903 yılında Sivas Amerikan Okulu'ndan daha önceden mezun olan öğrenciler,

7 Şapel; Hıristiyanların tapınak ve kutsal alanı.

8 Frank Andrews Stone, **Academies for Anatolia**, London 1984, s. 93-94.

9 **Amerikan Arşiv Belgeleri, Papers of the American Board Of Commissioners For Foreign Mission (P.A.B.C.F.M.)**, Unit: 5, (ABC 16,9,3)'dan alınmıştır. Elimizde bulunan pozitif mikrofilmler, mikrofilm makinesinde taranmış ve ilgili belgeler bilgisayar ortamına aktarılarak çevrileri yapılmıştır. Dipnotlarda mikrofilm no (reel) ve belge numarası şeklinde verilmiştir. İlgili konu; **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 900. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz, Adnan Şişman, **XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devletinde Yabancı Devletlerin Kültürel ve sosyal Müesseseleri**, Ankara 2006, s. 66-69. Okul ve şapel 1903 yılında Amerikan misyonerlerince hazırlanan listede yan yana görülmektedir. Haluk Selvi-Kurtuluş Demirkol, "Osmanlı Devleti'nde Amerika Birleşik Devletleri Vatandaşlarının Hukuku ve Karşılaşılan Bazı Problemler", **History Studies**, (Enver Konukçu Armağanı), Nisan 2012, s. 341.

10 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 740.

Merzifon ve Antep'teki kolejlerde de eğitim alarak vaiz ve öğretmen olarak Board Teşkilatı'nın çalışanı olmuşlardır.¹¹

Misyoner okullarında İncil dersi müfredatta yer almaktadır. Amerikan misyoner okullarının hemen hepsinde bu ders zorunlu olarak okutulmaktadır. Bu dersin fasılasız yürütülmesine misyoner teşkilatı büyük önem vermiştir. 1903 yılında Sivas'ta eğitim çalışmalarını yürüten Bayan Graffam da İncil sınıfı faaliyetlerini yönetmekte ve İncil derslerini Sivas okullarında yürütmektedir.¹²

Amerikan misyoner okullarında öğrenci sayısı Osmanlı Devleti'nin son dönemlerin yıldan yıla artış göstermektedir. Kurumlar kendilerini kabul ettirmekte ve çevrelerinde rağbet gören okullar haline gelmektedir. 1903 yılı raporuna göre Sivas şehrindeki Normal Okul'un gelişimi bu bilgiyi doğrulamaktadır:

Normal Okul 1903 Yılı İstatistiği¹³;

Öğrenci sayısı;

1893; 33

1902; 100

Toplam maliyet;

1893; 72,50

1902; 110,90

Öğrencilerden alınan ücret;

1893; 9,18

1902; 50,31

Gider;

1893; 62,32

1902; 30,29

---

11 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 740.

12 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 741.

13 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 742. Maliyetler Türk Lirası olarak verilmiştir.

Görüldüğü üzere Sivas'taki eğitim faaliyetleri yıldan yıla artarak devam etmiştir. Mali bilgilerden çıkardığımız sonuç ise diğer Amerikan okulları gibi Normal Okulu da ücretli bir okul olarak hizmet vermektedir. Misyoner okullarında öğrencilerin zorla eğitim alması diye bir şeyden bahsetmemiz mümkün değildir, çünkü okullar günümüz özel okulları gibi ücretli okullardır. Sadece yetimhane ile birlikte kurulan Amerikan kurumlarında, kimsesiz çocuklara ücretsiz hizmet verilmektedir. Hatta bu öğrenciler Amerika'ya götürülerek kendi Protestan teşkilatlarına kazandırılmaktadır.

Misyoner kurumları ve o kurumlarda eğitim alanlar mezun olduktan sonrada aralarındaki bağı koparmamaktadır. 18 Ekim 1906; Sivas Normal Okul mezunları aralarında 150 Lira toplamışlar ve okul ve istasyon faaliyetleri için kullanılması için vermişlerdir.¹⁴ Protestanlaştırma amacı güden okullarda bu şekilde işbirliği ve dayanışma esastır çünkü verdikleri eğitimin meyvelerini sonraki yıllarda toplamak misyonerlerin ana hedefi olmuştur.¹⁵

Öğrenci sayısının sürekli bir artış göstermesi okulda yer sıkıntısına neden olmuştur. 1906 yılından okul kapanıncaya kadar bu konu misyonerlerce sıkça dile getirilmiştir. Örneğin, 1906'da Normal Okul'a 129 erkek kayıt için başvurmuş fakat yer sıkıntısı nedeniyle öğrencilerin hepsi kabul edilememiştir. Aynı şekilde, Kız Yüksek Okulu'nda da öğrenci sayısı 60'tan 90'a çıkmıştır.¹⁶

Misyoner yer darlığı konusunu Protestanlaştırma hizmetinin aksamasına neden olduğunu da sıkça vurgulamıştır. Hıristiyanlıkla ilgili seminerlerin yapılamadığını bildirmiştir.¹⁷ Böyle bir telkini misyoner; Protestan teşkilatının ve dünya misyonerlerinin yardımını almak için söylenmiş olabilir. Nitekim bu sıkıntının sıkça vurgulanması neticesinde, Misyoner teşkilatı, Sivas Normal Okul'a 420 Dolar yatırım yapmıştır.¹⁸

14 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 796.

15 Ernest R. Partidge; Protestanlığı yayan ve yapan öğretmenler yetiştirme okulunun ana amacı olduğunu belirtmiştir. **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 897-898.

16 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 796.

17 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 797.

18 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 824.

Misyonerlere göre; 1908 yılına gelindiğinde en ciddi sorun yatılı öğrencilerin sıkıntı taşıyan şartlarıdır. Kış ayında yatılı öğrenciler çok büyük problemler yaşamışlardır. Bu sıkıntıların çözümü için ise de misyoner ek bir binanın yapılmasını ve bu iş için 3.000 Dolar temin edilmesini istemektedir.¹⁹

Misyonerler, her yıl istasyonlarında bulunan kurumları için detaylı mali rapor çıkarmakta ve yapılacak yatırımlar ve bütçeleri hakkında detaylı bilgi vermektedirler. Bu yönde 8 Ağustos 1908 tarihinde Bay Perry’i Sivas Erkek Okulu’nun mali raporunu çıkarmıştır. Bu raporda 1064,40 Dolarlık bir bütçe ile gelir-gider dengesi sağlanmaya çalışılmıştır.²⁰

Sivas’taki Amerikan okulları genelde Protestan cemaatin ve Board teşkilatının yardımlarıyla ayakta durmaktadır. 26 Ekim 1909’da Prudential Committee (danışma kurulu) Sivas Normal Okul çalışmaları için 100,00 Dolar göndermiştir.²¹ Sivas misyoneri gelen ödenekten son derece memnun olmuştur. 2 Kasım 1909 tarihinde Sivas Normal Okul için gelen bu ödeneğin çok faydalı olacağını belirtmiştir.²²

4 Aralık 1909’daki raporu incelediğimizde ise; Sivas İstasyonu’nda misyonerlerin dil çalışmaları ile özel ilgilendiği görülmektedir. Özellikle Ermenice, misyonerlerin öğrenmeye çalıştığı ve derslerde kullanmaya çalıştıkları bir dil olup bölgede çalışacak misyonerlerde aranan bir özelliktir. Çünkü Amerikan misyonerleri özellikle Ermeni toplumu ve kurdukları okullarda da Ermeni öğrenciler üzerinde etkili olmaktadır.²³

1909 yılında da yer darlığı konusu yeniden raporların konusunu teşkil etmiştir. 6 Aralık 1909 tarihinde bu nedenle misyoner, Normal Okul binası için 100.00 Dolar ek para istemiştir.²⁴ Misyonerin yoğun çabasına rağmen okul binası 3 yıldır tamir edilememiştir. 30 Temmuz 1909 tarihinde İstanbul’daki

19 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 825.

20 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 828.

21 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 893.

22 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 895.

23 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 897-898.

24 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 900.

misyoner Riggs ile Sivas'taki okul için görüşme yapılmış ve misyoner okul için 1.000 Dolar daha istemiştir.²⁵

1909 yılında okulun kapanış töreninden bahseden belge ile okulun mezuniyet törenin ihtişamlı olduğunu ve misyonerlerin bu gün yapılan etkinliklere çok önem verdiklerini anlamaktayız. Bu belgeye göre, 17 Haziran 1909 Sivas Normal Okul kapanış töreni yapılmış ve diploma töreni için misyonerler 1.000 adet bilet dağıtmışlardır. Okulun kapanış törenini seyretmek için 1000 kişilik bilet basılmasına rağmen ilgi büyük olmuş ve sonuçta 1400 kişi etkinliğe katılmıştır.²⁶

Yine bu belge ile Osmanlı devleti içinde yabancı okulların durumunu, elde etikleri ayrıcalıkları ve hükümetin onların varlığını resmen kabul ettiğini açıkça görmekteyiz. Bahsettiğimiz davette gelen misafirlerden bu çalışmaların devlet kontrolünde olduğunu göstermektedir. Şöyle ki; bu davete; Fransız Konsolosu, Ordu Komutanı, İttihat ve Terakki Örgütü üyeleri, Sivas Piskoposu (Torkom Vertabed) gelmiştir.²⁷

Amerikan misyonerlerin sadece diğer istasyonlar ve Protestanlarla işbirliği içinde kalmayıp, Gregoryen Ermeniler ile de işbirliği yapmışlardır. Amerikan misyonerleri Sivas'ta okul çalışmaları hakkında Sivas Başpiskoposu Yardımcısı Savars Vartabed ile de görüşmeler yapmaktadır. Piskopos'un okulu Gregoryen Okulu'dur. Misyoner iki okul arasında karşılaştırma yaparak merkezden okul için maddi yardım talep etmektedir.

Misyonerin belirttiğine göre Gregoryen Okulu'nun öğretmenleri daha yüksek maaş almaktadırlar. Gregoryen Okulu'nun 1800 öğrencisi var iken Sivas'ta Amerikan misyonerlerinin dış istasyonlar dâhil toplam 900 öğrencisi vardır. Bütçeleri daha geniş olması Gregoryenleri rahat kılmaktadır. Yine aynı şekilde Fransızca eğitiminin Gregoryen Okulu'nda daha iyi olduğunu belirten misyoner değindiği konular için görüş ve öneri istemektedir.²⁸

25 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 885.

26 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 881.

27 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 881.

28 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 886.

1909 yılında Amerikan Protestan misyonerlerinin Sivas'ta bulunan okullarından 19 kişi mezun olmuştur(14 erkek ve 5 kız).²⁹ 14 erkek mezundan 9'u misyonerlerin Sivas'ta bulunan kendi okullarına yerleşmiştir. Diğerlerinden 3'ü Amasya'ya, 1'i Malatya ve 1'i de Van'a gitmiştir. Mezun olan 5 kız öğretmen, köy okullarına gitmişlerdir.³⁰ Görüldüğü üzere hem erkek okuluna hem de kız okulundan mezun olanlar öğretmen olarak görevlendirilmişlerdir.

3- 1910-1915 Yıllarında Sivas'ta Amerikan Misyonerlerinin Eğitim faaliyetleri;

Birinci Dünya Savaşı'na giden süreçte de misyonerler Sivas'ta eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. 1910 yılı Sivas İstasyonu yıllık raporuna göre Sivas'ta eğitim istatistikleri şöyle oluşmuştur;³¹

1910 Yılı Sivas Eğitim İstatistiği

Normal Okul (Erkek) Öğrenci Sayısı:115

Kız Yüksek Okulu: 79

Erkek Hazırlık Anaokulu (Sivas): 225

Kız Hazırlık Anaokulu (Sivas): 439

Sivas Şehrindeki Toplam Öğrenci: 858

Okula Gitmeyenler: 12

Dış İstasyondaki Öğrenciler: 16

Tüm Alandaki Toplam Çocuk Sayısı: 1400

Öğretmen: 48

Diğer Çalışanlar: 6

Kilise v Okul Çalışmalarında Meşgul Olanlar: 62

Eğitim İçin Harcanan Miktar: 171,88 = 756,27 Dolar

29 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 881.

30 P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 887.

31 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 555.

Sivas Öğretmen Koleji

Sivas Normal Okul'da görev yapan kişilerden bazıları ise şunlardır:³²

İngilizce Öğretmeni: Michael Eff

Müzik Öğretmeni: Bay Favre

Fransızca Öğretmeni: Düzenli çalışan bir Fransızca öğretmeni yoktur.

İncil Dersleri: Bay Holbrook³³

İstatistik incelendiğinde Sivas merkezde Kız ve Erkek Okulu'nun 1910 yılında da faaliyetlerini sürdürdüğünü ve önemli sayıda öğrenciye Amerikan misyonerlerinin eğitim verdiğini görmekteyiz. Kilise ile okul çalışmalarının da birlikte yürütüldüğü gözümüze çarpan diğer bir noktadır.

1910 yılında Sivas'ta misyoner okulunda ilk kez 3 Amerikalı kadın misyoner birlikte çalışmıştır. Amerikalı çalışan sayısının artması okuldaki öğrenci sayısının artmasına ve eğitimin daha kaliteli olmasında etkili olmuştur. Öğrenci sayısı kız okulunda artmıştır. Yine bu belgede önemli gördüğümüz olaylardan birisi kız okulunda pedagoji derslerinin verilmesidir.³⁴

Okullar 1912 yılında Sivas'ta Öğretmen Koleji adı altında toplanmadan öncede öğretmen yetiştiren birer kurum olarak ortaya çıkmaktadırlar. Şöyle ki; Kız Okulu'ndan mezun olan öğrencilerden iki tanesi Tokat'ta buluna Amerikan Kız Mektebi'nde öğretmen olarak görev yapmaktadır.³⁵ Aynı şekilde Erkek Okulu'ndan mezun olan 4 öğrenci de öğretmen olmuştur. Mezunlar Normal Okul'da öğretmen olarak göreve başlamıştır.³⁶

1910 yılında Sivas'taki erkek okullarında öğrenci sayısında misyonerin ifadesine göre patlama olmuştur.³⁷ Bu artış nedeniyle İstanbul İstasyonu ile işbirliği yapılarak bina genişletilmesi düşünülmüştür. İngiliz mimar bu konuda misyonerlere yardımcı olmuştur. Mimar okul planını yapmış ve şartları ortaya

---

32 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 628, Belge No: 607.

33 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 633, Belge No: 498.

34 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 603.

35 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 623, Belge No: 603-604.

36 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 628, Belge No: 607.

37 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 628, Belge No: 605.

koymuştur. Bu planın uygulanabilmesi için misyoner örgütünün para bulması gerekmiştir.³⁸

Amerikan misyoner okulu 1910 yılı içinde yine Sivas'ta Bulunan Gregor-yen Okulu ile işbirliği içinde olmuştur. Mezhep farklılıkları olmasına rağmen iki okul arasındaki öğrenci transferleri dikkatimizi çekmektedir³⁹

Amerikan okulları yeniliklere açık olduğunu da incelediğimiz belgelerde görmekteyiz. O dönem içi çok kıymetli olan bir daktilo makinesi Amerikalı Protestanlar tarafından okula hediye edilmiştir. Misyoner eğitim faaliyetlerinde daktilonun faydalı bir şekilde kullanıldığını detaylı olarak açıklamıştır. Yine diğer bir hediye Pasifik'teki bayan misyonerlerin⁴⁰ hediye etmiş olduğu piyanodur.⁴¹ Bu şekilde hediye ve yardımlar misyoner raporlarında sıkça rastlanmaktadır. Muhakkak yapılan bu yardımlar ve hediyeler belgelerde dile getirilmekte ve resmi bir anlam kazandırılmaktadır.

Misyonerler Sivas'taki okullarında geleneksel Cuma akşam etkinlikleri düzenlemektedirler. Bu etkinliklerde hem kızlara hem de erkelere yönelik olmaktadır. Çeşitli sunumlar, konserler ve sosyal etkinlikler düzenlenmektedir. Zaman zaman ailelerde bu etkinliklere iştirak etmektedirler. Bunun yanında misyoner okulu olduğu için vaaz hizmetleri de ihmal edilmemiştir.⁴²

Sivas'taki Amerikan okullarının diğer bir özelliği ve okulların halk tarafından talep edilmesindeki etkin bir unsur da öğrencilere mezun olduktan sonra işlerine yarayacak mesleki eğitimin verilmesidir. Normal Okul'da Fransızca, İngilizce ve Geometri dışında erkek öğrencilere okul hayatlarından sonra yapacakları işlerle ilgili eğitim verilmiştir. Bu nedenle misyonerler bir halı atölyesi

38 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 606.

39 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 605.

40 Pasifik Kadın Misyoner Örgütü, San Francisco, California'da kurulmuştur. Türkiye'ye Protestanlık faaliyetleri ve kız okullarını desteklemek için büyük bağışlar yapmıştır. Melek Öksüz, "Osmanlı Topraklarında Hukuki Statü Arayışı ve Varlık Mücadelesinde Amerikan Kurumları", **History Studies**, vol. II/1, (2010), s. 150 ve 169.

41 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 607.

42 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 608.

kurmuşlar ve bu konuda eğitim vermişlerdir. Yine bunun yanında öğrencilere mobilya üretimi ile ilgili mesleki bilgi ve beceri dayalı eğitim vermişlerdir. Öğrencilere sandalye yapımı öğretilmiş ve çeşitli tamir işleri öğretilmiştir. Kapı ve pencere yapımı işine başlamak için misyonerler çalışmaktadırlar. Bundan başka Amerika'dan sağladıkları dikiş makineleriyle terzilik eğitimi de vermektedirler.⁴³ Görüldüğü üzere erkek öğrenciler yetenekleri doğrultusunda çeşitli mesleklere yönelikte eğitim almaktadırlar. Böylece hayatlarını daim etmeleri açısından faydalı bir eğitim ortamı onlara sunulmaktadır.

1910 yılında misyonerlerin pedagoji eğitimi üzerinde de hassas bir şekilde durmaları, Öğretmen Koleji olarak teşkilatlanmanın habercisi olmaktadır. Onlara göre pedagojik eğitim için önemli adımlar atılmalıdır. Normal Okul'dan mezun olan öğrenciler öğretmen olarak görev yapmaktadırlar. Bu nedenle eğitimle ilgili derslerin son derece önemli olduğunu vurgulayan misyoner; psikoloji, mantık, pedagoji, metot ve öğretmenlik uygulaması derslerinin deneyimli öğretmenlerce verilmesinin çok faydalı olacağını savunmaktadır. Bunun yanında; Fransızca, Tarih, Bilim, Ekonomi ve İncil derslerinin de öğretmen adaylarına verilmesi gereken önemli dersler olduğunu hatırlatmaktadır.⁴⁴

Misyoner okulunun ana amacı doğal olarak Protestan öğretmenler yetiştirmektir. Yukarıda görüldüğü üzere bu nedenle İncil derleri üzerine vurgu yapılmaktadır. Bunun yanında genel amaçları Hıristiyanlık eğitimi almış öğretmenleri Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göndererek Protestanlığı yaymaktır.⁴⁵

1910 yılı Ekim ayından itibaren Öğretmen Okulu binasının bitirilmesi ve faaliyetlerin bu binadan yürütülmesi çabası hâkim olmuştur. Bu nedenle yıl boyunca duyurular yapılmış ve bağışlar toplanmıştır. 1910 yılı içinde bina için 850 Dolar yardım kabul edilmiştir. Bayan Gibss 500 Dolar bağış yaparak okulun tamamlanmasına katkı sağlamıştır.⁴⁶

43 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 609.

44 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 610.

45 P.A.B.C.F.M., Reel 628, Belge No: 611.

46 P.A.B.C.F.M., Reel 633, Belge No: 499.

1911 yılında da Öğretmen Okulu'nun tamamlanması için Sivas'ta bulunan Ermeniler ve Board yetkilileri yardımlarda bulunmuştur.⁴⁷

20 Mayıs 1911; yeni okul için İstanbul ve Merzifon istasyonları devreye sokulmuştur. Bunun yanında YMCA⁴⁸ başkanı okulun tamamlanması için organizasyon hazırlamıştır. Tahmini olarak binanın bitirilmesi için 10.000 Dolar gerekmektedir.⁴⁹

Sonunda yapılan yardımlar ve katkılar ile kurum genişletilmiş ve büyümüş 1912 yılında Sivas Öğretmen Koleji olarak adlandırılmıştır. Okulun 1912 yılında 12 öğretmeni ve kayıtlı 502 öğrencisi olmuştur.⁵⁰

Sivas Öğretmen Koleji'nin⁵¹ ömrü Balkan Savaşları, akabinde çıkan I. Cihan Harbi nedeniyle kısa sürmüştür. 14 Ağustos 1914 Sivas Öğretmen Koleji adıyla düzenlenen belgede Birinci Cihan Harbi'nin Osmanlı Devletine ve okul çalışmalarına etkisi açık olarak ortaya çıkmıştır. Bu raporu da misyoner Bay Partridge hazırlamıştır: Onun bildirdiğine göre, misyoner yılın bütününde kötü kâbuslarda olduğunu ve ülkenin genel şartlarının olumsuz olarak misyonerlik çalışmalarına ve okula yansıdığını bildirmektedir. Hükümet Amerikan kurumlarının binaları hakkında yeni tasarrufa gidince misyonerler sıkıntı yaşamaya başlamışlardır. Savaş öncesi hazırlıklar her yerde hissedilmektedir. Bankalar kapatılmış, olağanüstü bir vaziyet ortaya çıkmıştır. Bu ortamda hükümet tüm hazırlıklarını orduya ve dolayısıyla savaşa yönelik yapmıştır.⁵²

Yine misyonerin Sivas şehirde genel şartların değişmesinde duyduğu sıkıntı belgede göze çarpmaktadır. Bunun yanında hükümetin Amerikan okullarına sürekli yazılar göndermesi ve okulların hükümet barakalarına dönüştürülmesi

47 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 633, Belge No: 513-514.

48 Y.M.C.A; Young Men's Christian Association.

49 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 633, Belge No: 521.

50 Frank Andrews Stone, **Academies for Anatolia**, London 1984, s. 92, ve George. E. White, **Bir Amerikan Misyonerinin Merzifon Amerikan Koleji Hatıraları**, İstanbul 1995, s. 68.

51 Bkz; EK 4 , Sivas Teachers Scholl Resmi.

52 **P.A.B.C.F.M.**, Reel 633, Belge No: 639.

Sivas Öğretmen Koleji

misyonerleri büyük ölçüde rahatsız etmiştir. Diğer bir rahatsızlık konusu da ordu için Hıristiyanlardan alınan vergi olmuştur.⁵³ Görüldüğü üzere olağanüstü durum tüm imparatorlukta dolayısıyla da Sivas'ta da hissedilmektedir. Amerikan kurumlarının hastaneye, esir hapishanesine dönüştürülmesi savaş boyunca görülen olaylardandır.

Bunun yanında misyonerin şikâyetçi olduğu diğer bir husus yerli öğretmenlerinin askere alınmasıdır. Sivas'ta bulunan okulda sadece 3 öğretmen kalmış ve misyoner okulun normal zamanında açılacağı şüphesini taşımaktadır.⁵⁴

Misyonerin bu endişesi yersiz olmamıştır. Sonuçta Normal Okul olarak kurulan ve genelde öğretmen yetiştiren Sivas'taki kız ve erkek okulları öğretmen kolejiye dönüşmüş fakat savaş şartları bu kurumun sonunu getirmiştir. Nitekim 1915'te Sivas Öğretmen Koleji kapanmıştır.⁵⁵

Sonuç

Amerikan Misyoner teşkilatı olan Board Teşkilatı, Sivas'ta 1880 yılından 1915 yılına kadar aralıksız eğitim faaliyetlerinde bulunmuştur. Eğitim faaliyetleri bahsedilen yıl aralığında artarak devam etmiştir.

Sivas'ta Erkek Okulu ve Kız Yüksek Okulu şeklinde organize olan Amerikan misyonerleri okulu 1912 yılında Sivas Öğretmen Koleji adıyla üst seviyeye getirmişlerdir.

Okul bir misyoner okulu olarak teşkilatlanmıştır. Protestan öğretmenler yetiştirmek okulun ana amacı olmuştur. Okuldaki İncil dersleri, dini seminerlerin yapılması ve bir şapelin yanında teşkilatlanması bu konuda şüphe bırakmaktadır. Nitekim misyonerlerin bu yöndeki ifadeleri de bu savı doğru kılmaktadır.

---

53 P.A.B.C.F.M., Reel 633, Belge No: 640.

54 P.A.B.C.F.M., Reel 633, Belge No: 641.

55 E. White, **Bir Amerikan Misyonerinin Merzifon Amerikan Koleji Hatıraları**, İstanbul 1995, s. 68 ve bkz; Gürsoy Şahin, **Osmanlı Devletinin Son Dönemlerinde Sivas ve Şuşehri Bölgelerinde Ermeni Faaliyetleri**, İstanbul 2007, s. 66.

Okul bölgedeki Ermenilerin ve dünya Protestanlarının yardımlarıyla ayakta durmakta ve ilerleme kaydetmektedir. Bunun yanında Sivas misyoneri okulun gelişmesi için Anadolu'da çalışan diğer misyonerler ile işbirliği içinde olmuştur.

Sivas'taki Amerikan Okulu yatılı, ücretli ve yardımlarla ayakta duran ve dini çalışmaların içinde olan bir okuldur. Ücretli okul anlayışı ve eğitim kalitesi ile ilgili günümüze yansıyan tarafları pek çoktur.

Sivas'taki eğitim faaliyetlerini sürdürürken misyonerlerin yaşadığı en büyük sorun yer darlığı olmuştur. Bu da okula talebin çok olduğunu ve etkili bir şekilde teşkilatlandıklarını göstermektedir.

Osmanlı Devleti Sivas'taki Amerikan misyoner faaliyetlerine izin vermiştir. Amerikan kurumlarını resmi belgelerle tanımıştır. Hatta mezuniyet törenlerine şehrin üst derecede temsilcileri katılmıştır.

Amerikan misyonerlerin sadece diğer istasyonlar ve Protestanlarla işbirliği içinde kalmayıp, Gregoryen Ermeniler ile de işbirliği yaptıkları makalede ortaya konulan diğer bir husustur. Hristiyan mezheplerinin rekabeti ve çekişmesi genelde belgelerde ön plana çıkarken Sivas'ta böyle bir işbirliğinin olması dikkati çeken bir husus olmuştur.

Okulun mezunları, 1912 yılında Sivas Öğretmen Koleji adını almadan önce de öğretmen olarak görev yapmaktadırlar. Hem Kız Okulu'ndan hem de Erkek Okulu'ndan mezun olanlar Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan misyoner kurumlarında bu görevi yürütmektedirler.

Okulun müfredatında pedagoji derslerinin bulunması ve misyonerlerin bu derslere büyük önem vermeleri misyoner okulunun eğitim anlayışını açıklamaktadır. Öğretmen olarak görev yapacak olan öğrencilerin bu dersleri çok iyi kavramalarını misyonerler özellikle istemektedirler.

Son söz olarak; 1912 sonrası çıkan savaşlar ve Osmanlı Devleti'nin olağanüstü şartlarla karşılaşması 1915 yılında Sivas Öğretmen Koleji'nin sonunu getirmiştir. Böylelikle Sivas'ta Amerikan misyoner faaliyetleri durma noktasına gelmiştir.

KAYNAKÇA

A) Amerikan Board Arşiv Kaynakları

- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 900
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 740
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 741
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 742
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 796
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 897
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 797
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 824
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 825
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 828
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 893
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 895
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 898
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 881
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 885
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 886
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 887
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 603
- P.A.B.C.F.M., Reel:623, No: 604
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 555
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 605
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 606
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 607
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 608
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 609
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 610
- P.A.B.C.F.M., Reel:628, No: 611

- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 498
- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 499
- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 513
- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 514
- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 521
- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 639
- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 640
- **P.A.B.C.F.M.,** Reel:633, No: 641

B) Kitaplar

- AÇIKSES, Erdal, **Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri,** Ankara 2003.
- ALAN, Gülbadi, **Amerikan Board'un Merzifondaki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji,** Ankara 2008.
- ERHAN, Çağrı, **Türk Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri,** Ankara 2001.
- GÜNDOĞDU, Abdullah, **Yusuf Akçura'ya Göre Büyük Güçler ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı,** İstanbul 2010.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Anadolu'daki Amerika,** Ankara 2000.
- STONE, Frank Andrews, **Academies for Anatolia,** London 1984 .
- ŞAHİN, Gürsoy, **Osmanlı Devletinin Son Dönemlerinde Sivas ve Suşehri Bölgelerinde Ermeni Faaliyetleri,** İstanbul, 2007.
- ŞİŞMAN, Adnan, **XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devletinde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri,** Ankara 2006.
- YILDIZ, Özgür, **Misyonerlik ve Amerikan Board Teşkilatı,** İstanbul 2009.
- WHITE, George. E., **Bir Amerikan Misyonerinin Merzifon Amerikan Koleji Hatıraları,** İstanbul 1995.

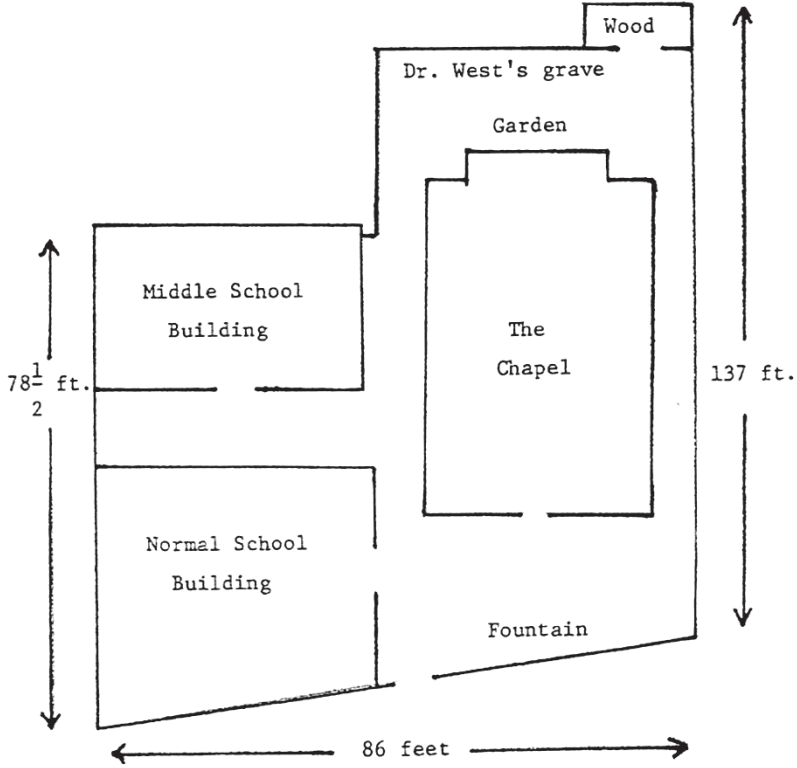
Makaleler

- ÖKSÜZ, Melek, “Osmanlı Topraklarında Hukuki Statü Arayışı ve Varlık Mücadelesinde Amerikan Kurumları”, **History Studies**, vol. II/1, (2010), s. 147-187.
- SELVİ, Haluk - DEMİRKOL Kurtuluş, “Osmanlı Devleti’nde Amerika Birleşik Devletleri Vatandaşlarının Hukuku ve Karşılaşılan Bazı Problemler”, **History Studies**, (Enver Konukçu Armağanı), Nisan 2012, s. 327-349.

EKLER

EK 1: Sivas Normal School Planı

THE SCHOOL COMPOUND AT SIVAS

Kaynak: Frank Andrews Stone, **Academies for Anatolia**, London 1984 s. 92.

EK 2: Sivas Normal School ile ilgili Amerikan Arşiv Belgesi

AUG 8 1908

Sivas Normal School
Sivas, Turkey-in-Ain

Director

American Board of Commissioners
for Foreign Missions
JAMES L. BARTON, D.D., FOREIGN SECRETARY

402 Columbus Ave., Boston,
August 8th, 1908.

Rev. James L. Barton, D.D.,
Boston, Mass.

Dear Dr. Barton:-

It seems best to me to send you Mr. Perry's statement of the condition of our Boys' School finances. In presenting the matter to the Prudential Committee, I wish two facts might be made very prominent. One, that these debts are an accumulation of 6-8 years during which the income of the different departments was smaller than it is now. And secondly that we feel very confident that we can run this work on its present basis in the future without risk of new debts provided we can be relieved of the present burden.

The indebtedness according to the last accounts is \$1064.40. The \$1100 of which we spoke would pay this in full and the small balance (with what is left from the Chandler money of last year would doubtless pay any debts of the present year.

You will notice that we ran behind last year 46 liras or about \$200.00. The larger part of this is due to the unusual conditions because of slight wheat crop. The \$100.00 on the Normal School account is entirely for that reason being tuition money due from the boarding department which had to go for wheat. The Normal School can therefore be run without risk of debt in the future.

The other schools which run a little more than \$50.00 a year behind are already provided for for the coming school year by a special appropriation of \$50.00 towards the salary of one teacher.

Kaynak: P.A.B.C.F.M., Reel 623, Belge No: 828.

Ek 3: Sivas Teachers College ile ilgili Amerikan Arşiv Belgesi

SEP 21 1914

122

Sivas Teachers College
Sivas, Turkey-in-Asia

Ernest C. Fartridge
President

August 14th, 1914.

American Board of Commissioners
for Foreign Missions
JAMES L. BARTON, D.D., FOREIGN SECRETARY

Rev. James L. Barton, D. D.,
Boston, Mass.,

Dear Dr. Barton;-

A year ago this morning we received the news of Mr. Holbrook's death and at this time Mrs. Fartridge, Michael Eff. and I were on our way to Anderes.

Most of the past year has been a regular night-mare and in looks as tho the worst was yet to come. It is unnecessary that I write about the general condition of the country as you doubtless know more than we do about it, but a few words about Sivas and ourselves personally.

During the month of July while Miss Graffen was in Constantinople at Annual Meeting, in the effort to get our lumber supply completed before the government began building barracks and the Sanasarrayan School started on its building, I cleaned out the treasury of cash. I knew that we had building money on the way from Boston and counted on that but it did not come and has not reached us yet. Now we are entirely without cash on any means of getting any. The Bank has closed, drafts cannot be cashed, and business is absolutely at a standstill. Fortunately our credit is good and we are able to get food supplies on credit, in fact the merchants are begging us to take supplies that the government seizes for the army. *We have stopped building work.*

As to the general condition of things in the city, a week

Kaynak: P.A.B.C.F.M., Reel 633, Belge No: 639.

Sivas Öğretmen Koleji

EK 4: Sivas Teachers College

Kaynak: P.A.B.C.F.M., Reel 629, Belge No: 926.